folkeskolen.dk

februar 2016

Fravær er det nye sort

“Skoletal” - det nye digitale værktøj til sammenligning af landets folkeskoler - bruger data om elevfravær som et af de syv parametre, en skole kan måles på. Men det er helt urimeligt, da elevfravær inden for de sidste par år er blevet til et fænomen, der først og fremmest opstår uden for skolen.

af Meike Diederichsen

Den 2. februar lancerede Undervisningsministeriet et nyt digitalt værktøj, “skoletal”, der skal gøre allerede eksisterende data fra grundskolerne endnu nemmere tilgængelig for brugere og interesserede. Med systemet skal landets folkeskoler kunne sammenlignes med hinanden på syv parametre, og der lægges op til, at skolerne samtidig skal kunne dokumentere, hvordan de arbejder med at forbedre sig. Men er de syv parametre overhovedet velegnede til dette?

Denne kronik vil ikke diskutere, om det er hensigtsmæssigt eller ej at kigge på landets folkeskoler ved hjælp af nøgletal, for kritikken af testsystemer, ranking, karaktergabestokke og trivselsudviklingslir er i forvejen lige så omfattende som den er berettiget. Mit ærinde er at gøre opmærksom på ét enkelt af de syv parametre, som Undervisningsministeriet anser for væsentligt, når en skole skal vurderes - og det er elevfravær.

Når jeg sætter mig ind i embedsmændenes tankegang, kan jeg godt forstå, hvorfor de vælger elevfravær som deres første parameter: Gennem det elektroniske mødeprotokol kmd-fravær genererer samtlige skolelærere landet over hver eneste morgen en virkelig lækker mængde data, når de krydser hver eneste elev ind i klasselisterne. “Gem” - og statistikken er vokset med endnu en dag. Big data. Over 15% fravær? Det ser grimt ud. Kan I så gøre noget ved det!

Og embedsmændene ved også, at ‘pjæk’, det er sådan noget med utilpassede drenge. De hænger ud nede i centret iført store hættetrøjer og smårapser i stedet for at passe deres skole. Skolen har ikke været god nok til at motivere dem. Sådan nogen skal ens eget barn helst ikke komme i klasse med. Eller også er ‘pjæk’ lige med den buttede, acnebefængte pige, der bliver hjemme med ondt i maven, fordi de andre i klassen mobber hende. Skolen har ikke været god nok til at skabe et trygt klasserum. Det er nok ikke en skole for deres egen lille pode. Så der er noget at arbejde med, noget at udvikle på. Kan I så komme i gang med det!

Der er således forventninger om, hvad ‘elevfravær’ dækker over - det er der i Undervisningsministeriet, og det er der hos de eksterne interesserede - og disse forestillinger må nødvendigvis bygge på den antagelse, at elevfravær i en eller anden udstrækning bunder i noget af det, skolen gør og dermed også kan ændre på. Men heri tager man fejl. For der er sket noget. Det kom snigende, og i de sidste tre-fire år har det udviklet sig, så det næsten kan ligne en epidemi. Folkeskolen er blevet ramt af fraværsmønstre, vi står mere eller mindre magtesløse over for, men som via tiltag à la “skoletal” rammer os som en boomerang.

I praksis er der tale om to forskellige former for elevfravær. Den første er den ærgerlige. Det er den, hvor lille Marius skal med mor og far til Trysil ugen før vinterferien, fordi det er billigere. Det er den, hvor mor giver Alberte en fridag, så de kan have kvalitetstid sammen. Og dem hvor ungerne skal have fri for at passe deres tid hos frisøren, deres onkels kobberbryllup, at kaninen skal til dyrlæge, lillebror holder fødselsdag, eller far skal hente deres nye bil i Silkeborg. Det er de fridage, der viser børnene, at man altid kan prioritere noget andet før skolen. I samme boldgade finder vi elevernes ‘almindelige’ sygefravær. Sygdom - en særdeles subjektiv størrelse med en tendens til at

snigløbe forældrenes egne tærskler. Er det ikke egentlig også okay at tage en off-day med jævne mellemrum?

Den anden form for fravær vil jeg kalde den tragiske. Sagt helt uden ironi. Det er den, der i de sidste tre-fire år har holdt skolens professionelle voksne vågen om natten og giver dem grå hår og en bundløs følelse af afmagt. Det er de børn og unge, der simpelthen ikke kommer i skole *fordi*. Traditionelle pjæk-forklaringer kommer til kort over for disse elever, og når man retter søgelyset mod skolens praksis - lærerne, fagene, kammeraterne, frikvartererne - finder man intet. Så hvad er der på færde? Hvorfor har vi elever, der bliver væk ikke bare i dage- men i uge- og månedsvis? Hvordan forklarer vi elevers kroniske fravær?

Kigger man ti år tilbage, var skoleverdens største bekymring de elever, der udviste selvskadende adfærd. Der var teenagere, der skar i sig selv, havde spiseforstyrrelser, røg ud i alverdens misbrug og på den måde reagerede på nutidskompleksitetens og pubertetsomvæltningens sprængfarlige cocktail, der for deres vedkommende oftest var spicet op med et ordentligt skud familiære genvordigheder. Hvor er de egentlig blevet af? Vi ser dem faktisk stort set ikke mere, og Gud ske lov for det. Men er fravær måske i virkeligheden den selvskadende adfærd 2.0? Noget tyder på det.

Man kan få øje på to elementer i det kroniske fravær. Der er for det første smitterisikoen. Det er efterhånden en anerkendt kendsgerning, at også psykiske lidelser kan smitte. I den psykologiske litteratur har man faktisk netop ved spiseforstyrrelser og cutting ofte advaret imod, at adfærden breder sig inden for grupper som en slags morbid mode. Det andet element jeg lægger mærke til, er den samfundsmæssige kontekst. I de unges hverdag fylder social interaktion mere end nogensinde før. At være social er lige med at være. Så derfor er det også nærliggende, at den ultimative form for selvskade i dag må være at stoppe samværet med jævnaldrende. Et selvskade-modefænomen til facebook-generationen. Og det virker.

Selvskadende adfærd er en sygdom. Som sådan vil den for det enkelt individ have udspring i et uhyre komplekst samspil af relationer, disponering, omstændigheder og livsbegivenheder. I behandlingsverdenen betragter man ikke for ingenting disse sygdomme mindre som en individuel, men mere som en relationel lidelse - det er ikke den unge, men hele familien, der lider af selvskadende adfærd. For selvskade er i bund og grund den unges reaktion på kontroltab. Kontrol over hele den uoverskuelige, globaliserede og uforudsigelige reelle og virtuelle omverden, kontrol over de smertelige, angstprovokerende og frustrerende relationer til familie og venner, kontrol over det farlige, ukendte og pinefulde univers, der åbner sig med udsigten til en ny identitet. Sygdommen får omverdenen til at dreje sig om den unge, det komplekse relationelle system reagerer på den unges mindste vink, og spiralen er i gang.

På den måde går det til, at vi nu i vores hverdag skal forholde os til unge mennesker, der ikke kommer i skole, selvom der egentlig slet ikke er noget i vejen med skolen. Velfærdsstatens hjælpetropper står oven i købet klar netop her ved skoleporten. Forkortelserne er kørt i stilling: Der er AKT og PPR og SSP; vi har cool-school mod angst, hjemme-hos for de socialt svage, sundhedsplejerske og netværksmøder. Men hvad nytter det, når hovedpersonen bliver væk? De fraværsramte unge har taget systemet med bukserne nede, for der er ikke et beredskab, der matcher deres behov.

Og embedsmændene i Undervisningsministeriet? De forventer stadig, at vi trofast melder fravær ind hver morgen. Vi dokumenterer dagligt en problematik, der skærer i øjnene med procentsatser og i hjertet, fordi vi er blevet sat skak mat af en lidelse, der foregår uden for skolen. Men jeg er sikker på, at en første skridt mod en løsning er at tale åbent om det.